

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

ՄԼՏԻԵԼԵՄ ՄԱ ԱՆԳԺՄ ՆՈՐԱՐԱՆԻ ՄԱ ՐԱԽԱՆԻ ԿՅՈՒՄԸ

## KAWASƏR ANKAN

Ɔwa ta salata kɛsɔthnɛ nyiki a komɔnɛ aɲ fɛm akɛpɛt, ɔwa yi ɔmari mɛthɛnɔnɛ a komɔnɛ nja-e, nja yi ɔngbeth nja rɔwankom, mɔlompi, yi mɔthɔfɔl ka nɔru.

Ɔwa, ka kɔlɔ agbɔp yi kasay ɔmari ma aɔfɛm akɛpet ma po kɔlɔ kɔɔɔfɛthɔnɛ ɔke po lɛsɛr tɛtɛmp ta aɔfɛm akɛpet, ɔwa kɛ po kɔlɔ ka ɔlɔl ɔre, pɛ yi naɔɔl aɔfɛm akɛpet maɔba naɔ ɔlɔwankom ra kɔɔfɔ, kɔlɔɔ ɛɔina, kɛte ba rɛnes kɛpa ye, ɔɔe ɔl tha yi maɔfɛla ma aɔfɛm akɛpet thɔɔɔ bɛ nɔru. Ɔwa ɔ fisa ti, kɔlɔl a te gbɔɔndar aɔfɛm rɛ tɔy o tɔy bɛ mɛ yɔ ɔa aɔ thɔlɔthɔnɛ tɛ kɛfumpɛr aɔe bɛt ɔɔfɔɔɔ mɛ thɔlɔr ɔa-e, ɔwa tɔsoma, a yi tɛkɛ bot ɛthɔ mɛkunkɛla ɔa-e.

Ɔwa a yi təkə sakəthi akera lke der o der, təkə yɔ tathɔf ta raru be təmanɛ. Ɔwa tɛsoma anɔfəm ɲa tathɔf be an wopɔnɛ ka raru, an bot ka mɛsekranɛ man təkə beɲ kɔmɔ an gbasi ɔfu fɛlen malane ma kɔsɔɲ anɔfəm akɛpet amari akomɔnɛ ɲa, ka ayiki yi to wuni kɛpet ɔ yi-e, kɛpa runiɲanɲi, yi bom ɲan a thənanɛ. Ɔwa an beɲ təkə sɛkɔ ro di rawankom yi mayi makolo ma anɔfəm akɛpet.

Zwa rokɔm kati bɛ tathɔf ɛtɛ yi ka ɛɣnɛnki aɣɛ, tɛsɔnɛ kɛpa, tɛ tɛ wopanɛ rɛkin yi tathɔf ta ɛɛru tɛk sakɛthi yi kɛwop ɛmari a komɛnɛ aɣfɛm akɛpɛt yi tɛwankom tɛɣ.

Ḑwa aḥpo beḥ tə kəyi kəsəθḥne ʌmari ʌme yi rʌwankom ʌre, yʌ yi aḥkolo ḥa mʌsekrʌne ʌme.

Τλsoma Λkamatho ka Anfəm ηa Rλru kə Thλsl

Akera Ake kapa :

Mashelo ma kasho amari a komane anfem akapet ame, ma yi shamla wa wuni o wuni yi ka tathof ta raru be kama wuni o wuni, agbar o gbar ka raru, o yi takə bot masekrane ame ra merla loko be, ra kəthəkəsa anfem akapet kama an səka kuyikis amari a komane anfem akapet yi tawankom tan ro di, kəton ka anç yi ka tathof ro kor yi ane yi ka tathof təbran. Kama anfem be ka raru an wop masekrane ame. Owa kama an sothne, yi kawop masekrane ame keton ka anfem na tathof yi ka anənki ane yi keton ka anfem be man kaman-e :

## 1. Aḡsəkəl ʾatʾtəkʾ

A kom anƿəm akəpet be ɲa athənɲɛ yi ɾɿwankom. ɔwa aɲ ba məmari məthənɲɛ. ɔwa aɲ ba məfith yi təchemp. Chiyaɲ, aɲ yi təkə gbasi aɲkos ɲaɲ mɔ kəpa ɲa təkom.

## 2. Aṅsəkəl bekl maren

Wuni o wuni ɔ ba mari ma rawankoni, yi mamari a bot ka masekrane ame, kama a te say ko ta abonsho, mlayi ma aher dɔɔ, kapa uwan duni thalɔm wunibom, sothlom atant mɔɔ fɔf, aɔdina mɔɔ taɔ, thalɔm kapa aɔgbɔɔ aɔ yi, takɔ ate mɔ wop ka amerɔ aɔɔ, aɔthɔf aɔɔ, thalɔm aɔbonsho ɔ wur, ta mɔne, ta ro a kom ko-o, yi matama ɔ-e. Rodi kati so, a ye takɔ yɔ ko aɔgbɔɔ ta kapa aɔgbɔɔ aɔɔ rɔ yi, amari ɔ tamɔ, thalɔm matamɔ ma aɔthɔf, thalɔm aɔgbɔɔ awuni ɔ yi-e, thalɔm kapa aɔthɔf aɔɔ po chiya ka aɔyɛthe nati, thalɔm a taɔ ni masheheke, aɔyi ro ratha ka aɔthɔf alɔm, thalɔm aɔ baye ate ma yɔ ka aɔyɛthe nate.

### 3. Aṇsəkəl bekl məsas

Wuni o wuni ɔ ba amari ta ahesam nɔɔ, rawankom nɔɔ yi kafisɔs ahesam nɔɔ.

#### 4. *Λησάκηλ βεκή μληλή*

A ye sɔ təkə wop wuni ratar, thalɔm kəyis kɔ məshekɛ. A ye sɔ təkə wop wuni, kəthila atar də roŋ o roŋ. Kəthila aŋfəm ka ratar a yi təkə gbɛnɛ ki.

#### 5. Aŋsəkəl beka tamath

A ye təkə thələr, kəsɔmpar, thalɔm kəgbalo wuni ka aŋfɔsɔ rəkɔm.

#### 6. Aŋsəkəl beka tamthurukin

Wuni o wuni ɔ ba ɔmari mɔŋ a yi təkə sɔŋ kɔ kətanŋanɛ ka aŋthɔ-e.

#### 7. Aŋsəkəl beka tamthəderəŋ

Aŋfəm ɔkəpɛt a thənɔnɛ teri ro der ka aŋthɔ. ɔwa ɔŋ ba ɔmari ma kɔmɔ aŋthɔ ɔŋ gbəpər ŋa. ɔwa ɔŋ ba ɔmari ma kɔmɔ aŋthɔ ɔŋ bum ŋa kəwɔr ka ɔŋ mə ɔŋ ŋa aŋgbɔy; ta ɔŋ məshim məsekranɛ ɔmɛ, thalɔ m təkə ɔŋ aŋfəm ɔlɔm ɔŋ ləsər məsekranɛ ɔmɛ.

#### 8. Aŋsəkəl beka tamthəɛsas

Wuni o wuni ɔ ba ɔmari kɔmɔ a thonkanɛ kɔ ta bepi wuni o wuni ɔ kəthi kɔ ɔmari mɔŋ ka rəwuni kəpɛt kətanŋanɛ ka ɔŋ thɔ.

#### 9. Aŋsəkəl beka tamthəɛŋanɛ

A ye təkə barkar wuni ka aŋfɔsɔ. A ye təkə bot kɔ dər ɔfenɔnɛ thalɔm kəfitha kɔ rəthɔf ɔtel ka mɔ te mɔ yema.

#### 10. Aŋsəkəl beka tɔfɔt

A yi təkə sɔŋ wuni o wuni ɔfɛrɛ ɔthənɔnɛ suɔ kɔ ɛlɔŋs ka ɔŋbare ŋa ɔŋthonkas gberkethe mə te ɔŋ ɔgbɔy ka kɔgbɛngbɛn ɔmari mɔŋ yi ɔŋgbethɛ ŋɔŋ, yi mɔlɛs thalɔm tɔlɛs a pa tɔ ɔŋ-e.

#### 11. Aŋsəkəl beka tɔfɔt ŋin

1. ɔwa wuni o wuni a po bot ka ɔŋbare ŋa ɔŋthonkas bɛ ta mɔlɛs a pa mɔ ɔŋ-e, a ye təkə gbasi kəpa ɔte a lɔm kəpa tɔ ɔŋ-e tətɛŋ, haŋ thas a po gbɛngbɛŋ yi kəɔfthi ɔfthi. ɔwa a sɔŋ kɔ ɔŋfɛrɛ ŋa kəthonka kɔmɔ ɔ kəthineka ɔte a dɛŋ kɔ. ɔwa thas a bəp kəpa ɔte a l m tətɛŋ yenka ma wop kɔ tɛn.
2. ɔwa a ye təkəwop wuni ka ɔŋthɔ ka mɔlɛs ɔmɛ pəyi ɔ bote ri mɔta mɔŋ, pə ka ɔŋthɔ ŋa ɔŋthɔf ŋɔŋ-o, thalɔm ɔthɔf ɔtel ka ɔlɔkɔ a ɔŋ mɔlɛs mati-e. ɔwa a ye təkə thələr wuni pə thas mɔ to a bot təkəthələr wuni məshim ɔŋthɔ ka ɔŋlɔkɔ ɔ shim ɔŋthɔ-ɔ.

#### 12. Aŋsəkəl beka tɔfɔt mɔrəŋ

A ye təkə bot kəsəŋ ka ɔŋgbundu, ɔŋbɔnshɔ, mɔyira thalɔm ɔte mɔ gbal, ɔwa kəsambos ayiki tɔŋ yi ɔŋɛs ŋɔ ɔfinɔ. ɔwa wuni o wuni ba ɔmari ma ka ɔŋ ɔŋthɔ ɔŋ chimɔ kɔ ka ɔŋ mə bot kɔ kəsəŋ-e.

#### 13. Aŋsəkəl beka tɔfɔt məsas

1. Wuni o wuni ɔ ba ɔwankom ra kɔkɔnɛ ro ɔ yema yi kəbot məyira mɔŋ ro ɔ yema-e ra thɔf o thɔf.
2. ɔwa wuni o wani ɔ ba ɔmari ma kɔtey hali ro a kom kɔ-e təkə kɔnɛ ro ɔ yema-e, thalɔm kəkalɔnɛ ro ɔ wur-e.

#### 14. Aŋsəkəl beka tɔfɔt mɔŋɛ

1. Wuni o wuni ɔ ba ɔmari ma kɔgbukɛ ɔ kɔ mɔnkɛ rɔ ɔthɔf ɔlɔm, kɔmɔ a te dif kɔ.
2. ɔwa a ye təkə nɔy kɔ ɔmari ɔmɛ ta salata ɛfɔf ɛyay yay, thalɔm rə tətək tɔlɔm tə wɔŋ rɔpɔlitikis, thalɔm tətək te ləsər mɔthank ma ɔŋyunaɔted Neshɔn.

15. *Λησəkəl bəkl tɔft tamath*

1. Wuni o wuni ɔ ba ʌmari təkɪ yɪrɪ ka ʌɲthɔf ɲɔɲ.

2. ɔwa wuni ɔ baye mari təkə kathi ɔkos kɔɲ ʌmari ma kayi ukin ka ʌɲthɔf ɲɔɲ, thalɔm kəbɛnt kɔ kʌmɪ ɔ te shinkar kayi ukin ka ʌɲthɔf ɔ te yema.

16. *Λησəkəl bəkl tɔft tamthrukin*

1. ʌɲfəm aruni yi ʌɲfəm abom po tɛna-e, ʌɲ ba mʌri təkə nʌntʌnɛ mɔ to ʌɲ yema-e; təkə te kəlɛnɛ tʌ ʌbɔnshɔ, ʌɲthɔf, thalɔm ʌɲdina kʌmɪ ʌɲ tɔpi tʌlek tɔɲ.

2. ɔwa a yɛ təkə nɔt wuni kə kɔnɛ balɪ ka ɔwe ɔ te yema. ʌɲɛ mənʌntʌnɛ-e, ʌɲ yi təkə bɛɲ ka mʌyema mɔɲ.

3. ɔwa mʌ pɛyi rʌlek ra mʌyira rʌ yi kʌboth ka ʌkəlɔɲ kəlɔɲ ka mʌyiranɛ-e, ʌɲə ka ʌkəlɔɲ bɛ yi ka ʌɲthɔfɛ, a yi təkə bum ɲa dɛ rɔɲ o rɔɲ mɔɲ yema yʌthɔ-e.

17. *Λησəkəl bəkl tɔft tamthəderəɲ*

1. Wuni o wuni ɔ ba ʌmari təkə ba ʌkɛɲ kɔɲ kɔn son. ɔwa ɔ gbəli sɔ kʌl ba ʌkɛɲ yi afəm ʌlɔmɲ.

2. ɔwa wuni ɔ baye mari təkə kathi kɔ ki rʌ fɔsɔ rəkom.

18. *Λησəkəl bəkl tɔft tamthresas*

Wuni o wuni ɔ ba ʌmari ma rʌwankom ra kʌtəmtəmɲɛ to ɔ yema, ɛnɛnɛ yɔɲ yi ʌɲdina ɔ yema wop-e. Wa ɔ ba ʌmari ma kʌshinkar ʌɲdina ɔ yema, yi mʌlanɛ mɔɲ. ɔwa ɔ ba rʌwankom ra kʌthəksɪ, kʌbʌtho, kʌtɔɲɲɛ yi kəthəksɪ mʌlanɛ mɔɲ pɛyi kɔɲ son-o, ka ʌkəlɔɲ kəlɔɲ yi afəm ʌlɔm-o, dɛr ɔgberkethe-o, thalɔm ka ʌɲ gbundu ɲɔɲ.

19. *Λησəkəl bəkl tɔft tamthreɲanɛ*

Wuni o wuni ɔ ba rʌwankom ra ʌtɛ ɔ tɔmɪ yi kʌfɔf ʌtɛ ɔ yema-e. ɔwa rʌwankom ʌrɛ ɔ ba ri təkə bət ʌtɛ ɔ nanɛ kə tɔ bot kɔ kə sɔɲ yi kəthɛns, thalɔm kəsakəthi tɛra yi ɛtəmtəmɲɛ dɛ rɔɲ o rɔɲ kə təkəlɛnɛ rɔ ɔ yi-e.

20. *Λησəkəl bəkl kəɲba*

1. Wuni o wuni ɔ ba ʌmari ma kʌwop məɲbanɛ məthɔfəl yi kəkulunɛ ʌɲɛ ɔ yema-e.

2. A yɛ təkə fɔsar wuni kʌmɪ ɔ kəkulunɛ ka ʌtɛ ɔ te yema-e.

21. *Λησəkəl bəkl kəɲba ɲin*

1. Wuni o wuni ɔ ba ʌmari ma kʌɲbasi ʌɲbʌp ka ʌɲkwament ɲa ʌɲthɔf ɲɔɲ, kətɔɲ ka kɔɲɔɲ gbɛɲ thalɔm ka ɔwe ɔ thithe.

2. ʌɲkwəment ʌɲ yi təkətɔɲɲɛ ʌtɛ ʌɲfəm ʌɲ yema-e. ɔwa mʌyema ʌmɛ ʌɲ tɔ tɔrinɛ ɲʌ ka kʌtɛntɛ thith ʌɲɛ ʌɲ yema-e, ka ʌɲɲbundu. ɔwa a yɛ təkə pɛnshɛnɛ ʌmari ma wuni o wuni po bək tɛki thith wuni-e, kama ɔ thith ɔwe ɔ yema ɔ tɔma ta ʌtɔɲ.

3. [Missing?]

22. *Λησəkəl bəkl kəɲba mʌrɔɲ*

ɔwa mʌ pɛyi wuni o wuni ɔ yi kətɔɲ ka ʌɲfəm ʌkəpɛt-e, ɔ ba ʌmari ma kʌmʌranɛ kɔ kʌmɪ pəfisa kɔ kətɔɲ ka ɛmar ya ʌɲthɔf, ɛmar ya tʌthɔf tətɛl, kətɔɲɲɛ ka mɔ to ɔ gbəli tɔmɪ ukolo yi yiki kətɔɲ ka ʌɲkos ɲɔɲ.

23. *Λησəkəl bəkl kəɲba ɛsas*

1. ɔwa wuni o wuni ɔ ba ʌmari ma kʌworək mʌpʌnth, rʌwankom ra kʌthith kɔ rəmʌpʌnth yi ka ɔlompi wati kʌmɪ ʌtɛ pɛnshɛnɛ kəsɔɲ wuni mʌpʌnth.

2. Ɔwa wuni o wuni ɔ yi təkə ba ɔɔm ɔthənɔnɛ bepi aŋ yɔ məpath məthənɔnɛ kətə tɔ ɔgbay.

3. A yi təkə ɔm wuni o wuni ɔm ɔfinɔ mə gbəli sɔŋ kɔ ayiki tɔŋ ka ɔɔlek rɔŋ yi kəmar mɔɔy məɔm ɔ yi təkə yɔ ka ɔkələŋ kələŋ ɔyi-e.

4. Wuni o wuni ɔ ba ɔmari təkə kulunɛ, thalɔm kətəpi ɔnənki mə chimɔ kɔ kɔmɔ ɔ sɔthɔ ɔm ɔfinɔ ka məpanth mɔ worək-e.

24. ɔŋsəkəl beka kəgba manɛ

Wuni o wuni ɔ ba ɔmari ma kɔfothane kəwɔr kɔy mɔpanth to ɔ yema. Ɔwa ɔ ba ɔmari ma kɔsɔŋ kɔ ɔɔkɔ mɔ fothane ɔɔkɔ o ɔkɔ.

25. ɔŋsəkəl beka kəgba tamath

1. Wuni o wuni ɔ ba ɔmari ma kayi uyenki mədɛr, yi kɔbɔr rɔŋ. Ɔwa aŋ yi təkə ba ɛdi ɛbeki, ɛyɛt ɛwɔŋ, aŋsɛth kɔyi, tɔl ɛbeki, ɛmar ya ɔŋthɔf. Ɔwa ɔ yi təkə sɔthɔ ɔmar ka ɔŋkɔ mɔ te yi rə məpanth-e, thalɔm utuy, bepi ɔ səkɛ ulɔɔnɛ, thalɔm kəsəkɛ ubora, ubaki, ɔwa sɔthəɔm mɔ mɔ tə sɔ gbəli worək ka aŋyɛthɛ rɔŋ.

2. ɔŋkomɔ yi aŋfɛth bɛ a yi təkə sɔŋ ŋa məmari məthɔkɔŋ. ɔŋfəth ɔŋɛ ma kom ka kɔ te tha nɔntanɛ yinkɔ te tha nɔntanɛŋ, a yi təkə sɔŋ ŋa ɛmar ɛthənənɛ.

26. ɔŋsəkəl beka kəgba tamthurukin

1. Uwath O wath ɔba ɔmari ma k ɔyɔkɔ ɔKarɔn A yi təkə yɔ wath o wath ɔ pon kɔ kɔrɔŋ ka ɔtaranthe tɛfɛth. Kɛrɛ kɔthəkəs tɔtɔl yi kɔkɔrɔŋ kəbɔli rəkɔm a yi təkə sɔŋ ki ka aŋfəth ɔŋɛ gbəli thəkəs yi kɔkɔrɔŋ kati.

2. Ɔwa kakarɔŋ a yi təkə yɔ ki kɔmɔ kə gbəli mar ɔwuni kɔmɔ ɔ kɔ rodi, tə kəbɔr ɔyiki tɔŋ yi ɔɔwankom rɔŋ. Ɔwa kəyi təkə gbəli kɔrɔ kɔsɔthɔnɛ ɛmɛrɔ, kɔmuyɔnɛ, kə kɔrɔ rəyathki kətɔŋ ka tɔ bonɔ tɔ ɔrɔrɔ, aŋfəm ɔkəpɛt, ɛdina ɛgbaske gbaske, ɔwa yi kə kɔrɔ məthɔfəl mɔ tɔ ɔŋyɔnatɛd Neshon aŋ yema-e.

3. ɔŋkomɔ aŋ ba ɔmari ma kathith kɔ kə karɔŋ kəŋ yema aŋfɛth ŋaŋ aŋ karɔŋ-e.

27. ɔŋsəkəl beka kəgba tamthəderəŋ

1. Ɔwa wuni o wuni ɔba ɔmari ma kɔtɔŋ mɔkur ma aŋfəm rɔŋ ɔmɛ ɔ yema-e, yi ka ɔkələŋ kələŋ ɔ yi-e. Ɔ yi təkə yanthənɛ mɔɔy ɔmɛ, ɔwa ɔ yi təkə mar kɔmɔ mɔ kɔ ro di ka mɔyɛŋ.

2. Wuni o wuni ɔ ba ɔmari ma kəbum mɔyi, mɔyɛt ɔmɛ ɔ bɛmpa yi ɔtafɔ ɔtɛ kɔnɔŋ ɔ gbɔl-e.

28. ɔŋsəkəl beka kəgba tamthresas

Ɔwa wuni o wuni ɔ ba ɔmari ma kɔtɔŋnɛ ɔŋɛ ɔ yema pəyi ka aŋthɔf rɔŋ rəkɔr-o, thəɔm rə təthɔf tətɛl ro mɔ gbəli sɔthɔ ɔŋfɛrɛ ŋa ka sɔthɔ mɔɔy ɔmɛ bɛ a gbɔl ka mɔsɛkrɔnɛ ɔmɛ ka ɔɔwankom rɔŋ kəyankəŋ.

29. ɔŋsəkəl beka kəgba tamthrenəŋɛ

1. Ɔwa wuni o wuni ɔ ba ɔŋgbɛthɛ ŋa təkə mar ɔkələŋ kələŋ ɔ sɔthɔ ɔɔwankom bɛ ɔ po tɛŋa yi kəwɔr ŋaŋiɛŋ.

2. Ɔwa hali ma apa wuni o wuni ɔ ba ɔmari yi ɔɔwankomrɔŋ, tɔ tɔrɔ ti kəpa ɔ yi ro ratha ka ɔ ŋthɔ. Ɔwa ɔ yi təkə yikis ɔmari yi ɔɔwankom rə aŋkɔs rɔŋ. Ɔwa ɔ aŋfəm ŋa ɔɔwankom.

3. Ɔwa ɔmari ɔmɛ yi ɔɔwankom ɔrɛ, ɛ sɔŋ yɛ wuni mari təkə tɛ tɔŋnɛ mɔbɔtəs ma ɔŋyɔnaytɛd Neshon.

30. ɔŋsəkəl beka kəgba tɔfɔt

Ɔwa ɔtɛ yi ka mɔsɛkrɔnɛ ɔmɛ bɛ, a yɛ təkə gbasi ti təkə sɔmpar ɔŋthɔf, wuni o wuni, thalɔm ɔnənki ŋa aŋfəm, thalɔm təkə kasara ɔmari yi ɔɔwankom yi ka mɔsɛkrɔnɛ ɔmɛ.